

О. Оглоблин дожив до омріяної події – проголошення незалежної України, але через поважний вік не зміг побачити це на власні очі. Помер історик у 1992 р., похований в американському місті Спрінгфілд.

Вагомий внесок у розвиток української історичної науки становлять дослідження О. Оглоблина. Він – автор понад 700 праць, тематика яких охоплює економічну та політичну історію України, історіографію, генеалогію. Як історіограф науковець продовжив дослідження Д. Дорошенка «Огляд української історіографії», у 1956 р. опублікувавши працю «Українська історіографія. 1917–1956 рр.», що до кінця 1990-х рр. залишалася по суті єдиним узагальненням з цієї проблематики. Становищу наукової історії в УРСР науковець присвятив цілу низку інших робіт. Ще з довоєнних років О. Оглоблин долучився до вивчення одного з найзагадковіших творів «Історії Русів», дійшовши висновку про колективне авторство, репрезентоване членами українського патріотичного гуртка Новгород-Сіверщини.

Ще одним напрямком опрацювання історії України стала економічна історія, яку він опрацьовував з молодих літ. Чи не найпомітніший внесок О. Оглоблин зробив у вивчення окремих, але принципово важливих аспектів політичної історії. Зокрема він звернувся до проблем українського державотворення у ранньомодерну добу. Торкаючись періоду так званого «золотого десятиліття», О. Оглоблин на відміну від усталеного в його час погляду дійшов висновку про те, що в ці роки відбувалося економічне зростання та формувалося духовно-культурне життя. На його переконання, саме в першій половині XVII ст. сформувалася ідея українського відродження. Визвольну війну під проводом Б. Хмельницького слідом за В. Липинським історик розглядав як національну революцію, що поклала початок формуванню українського державотворчого процесу. Таким чином, він долучився до опрацювання концепції Української національної революції середини XVII ст., яка вже у 1990-ті рр. здобуде розвиток у працях сучасних українських істориків.

Темою всього життя О. Оглоблина стала постать І. Мазепи, опрацювання якої розпочалося ще в 1920-ті рр. Їй було присвячено 57 праць, які увінчала монографія «Гетьман Іван Мазепа та його доба», видана в 1960 р. Спираючись на широке коло джерел, всупереч радянській концепції показав, що на добу І. Мазепи припало українське відродження, а сам гетьман був визначним державним діячем. Його політику охарактеризовано як мудре лавірування, але орієнтація на шведського короля позбавило його підтримки в Україні. Хоча план І. Мазепи не був реалізований, його діяльність сприяла загальному піднесенню.

О. Оглоблин репрезентував покоління істориків, які вимушено опинилися в еміграції, не маючи можливості реалізувати свій науковий і громадянський потенціал на Батьківщині. Його діяльність поза межами УРСР з підтримання традицій українського історієписання, привернення уваги до українства як такого стала своєрідним плацдармом для відродження української наукової історії у сучасній Україні. У такий спосіб йому вдалося віднайти Україну.

УДК: 323.21

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

О. М. Чальцева

Формування нового світопорядку, глобального політичного простору та публічного поля політики обумовило зміни функціональних можливостей політичних інститутів та посприяло оновленню практик взаємодії публічних політичних акторів. Глобальні тенденції відбилися на суб'єктності публічних акторів у різних типах систем, ускладнивши процес

формування публічної політики та виокремивши національні моделі цього багатоскладового явища, які мають свої унікальні особливості, проблеми й результативність.

В українському кейсі національної моделі публічної політики спостерігаються суперечливі процеси, що потребують свого наукового осмислення й детального вивчення. З одного боку, в українській моделі відображаються глобальні тренди формування публічної політики, які місять інноваційні форми взаємодії між акторами; з іншого – реалізуються імітаційні практики, не завжди пов'язані з накопичування ресурсів публічності та розвитком демократичних основ, які не дозволяють країні вийти на новий рівень відносин між суб'єктами і створити сприятливі умови для формування деліберативної демократії і повноцінного суспільного процесу.

Актуальність теми пов'язана також із пошуком залежності ефективності публічної політики від режимного середовища політичної системи, в якому вона здійснюється. Дослідження цих питань допоможе скласти повноцінне уявлення щодо публічного процесу в різних типах систем.

Демократичні держави з їх національними моделями публічної політики стали свого роду орієнтирами для країн, що почали перехід до нових політичних систем – зокрема й для України. Процес запозичення західних моделей не є механічним, тому що проходить адаптацію в умовах національних політичних реалій суспільства, яке їх запозичує. Імпорт державної моделі веде до виникнення так званої «гібридної держави», яка, в свою чергу, формує нові інституціональні практики (імітаційні або інноваційні) і, відповідно, визначає характер взаємодії між акторами («монологовий» або «діалоговий») в залежності від режимності системи. Поєднання імітаційної практики та монологової моделі взаємодії акторів при домінуванні ролі держави говорить про авторитарну режимність і обмежену можливість реалізації публічної політики. Протилежний варіант з'єднує інституціональну інновацію та діалоговість у взаємодії акторів, народжує національні практики публічної політики, відповідні демократичній традиції та ефективному управлінню. Перехідні системи реалізують обидва ці варіанти, формуючи власні унікальні моделі, пов'язані із соціокультурним контекстом національної політики й глобальними тенденціями. Проте, у системах, схильних до посилення авторитарних тенденцій, відбуваються консервація публічної політики та відмова від нормативної демократичної моделі публічної політики. Переформатування національної моделі відповідно до принципів деліберативної демократії, навпаки, сприяє формуванню публічного поля політики з активною та ефективною участю акторів у прийнятті рішень і розвиненим інформаційно-дискурсивним простором.

Можливості демократичного середовища для формування публічної політики забезпечуються за допомогою політичних інститутів, які визначають алгоритм і норми взаємодії різних суб'єктів у процесі формулювання порядку денного та прийняття рішень, а також виступають основними амортизаторами й регуляторами конфліктів у системі. В силу інституціональних змін у демократичних системах публічне поле політики послідовно розширюється завдяки активній включеності громадян до процесу прийняття рішень, що призводить до форматування нових соціальних практик, спрямованих на співучасть в управлінні. Позначення тенденції активного залучення громадян у публічну практику й інституціоналізації громадського сектору в публічному процесі потребує нових підходів до дослідження цього суб'єкту. Інститут громадянського суспільства в умовах демократії є повноцінним суб'єктом політики, системно впливаючим на процес планування та реалізацію публічної політики, що здійснюється під пильною увагою громадянського контролю з метою аудиту всіх прийнятих владою рішень. Громадянське суспільство, що формується в перехідних системах, ще проходить стадію свого інституціонального оформлення й визначає свої статусні функції в публічному просторі, що актуалізує питання його вивчення.

Публічна політика як науковий концепт увійшла в політичну науку порівняно недавно, але є одним із таких напрямків, що швидко розвивається, є популярним й затребуваним часом. Академічний інтерес викликаний пошуком нових методологічних підходів до

пояснення сучасної публічної політики, вивченням та систематизацією ефективних і адекватних своєму часу й національному контексту моделей цього процесу.

Актуалізація проблеми публічної політики та її теоретичне оформлення було розпочате представниками західної політичної думки, такими як: Ю. Габермас, Х. Арендт, В. Парсонс, П. Кньопфель, П. Флінгстін, А. Гайденгаймер, Г. Гекло, К. Адамс, Е. Остром, Т. Лоуї, П. Сабатьє, Х. Дженкінс-Сміт, Дж. Капано та ін. Сучасні дослідження публічної політики, представлені західноєвропейською й американською політичною наукою, стосуються переважно демократичних держав – відповідно, теорія, висновки й практичні рекомендації відносяться до однойменного політичного режиму. Роботи, присвячені цій проблемі, свідчать про те, що всі сфери аналізу й пояснювальні характеристики публічної політики пов'язані з теорією демократії й деліберативним процесом. З одного боку, ця наукова традиція сприяє деталізації знань про цей процес і допомагає сформуванню уявлення про ідеально-типову теоретичну модель демократичної публічної політики, але, з іншого боку, в деякій мірі стандартизують дослідників, що займаються аналізом публічної політики, визначаючи жорсткі концептуальні рамки дослідження. В силу того, що в чистому варіанті реалізувати на практиці ідеально-типову модель не представляється можливим і в багатьох трансформаційних системах цей процес ще не є завершеним, вивчення публічної політики вимагає врахування численних детермінаційних факторів: внутрішньо- й зовнішньополітичних, економічних, інституціональних, соціальних, культурних, ідеологічних, історичних тощо. Безумовно, при дослідженні публічної політики необхідно враховувати причинно-наслідковий зв'язок між режимністю й моделлю держави та факторами, які впливають на цей процес, проте також слід розуміти, що доведеність каузальних гіпотез на підставі даних однієї країни або групи країн не може бути в чистому вигляді використана для інших систем, тому що кожна держава має свій унікальний набір умов, факторів і обставин, які будуть визначати стратегічне майбутнє його внутрішньої й зовнішньої політики. Проте, необхідність вивчення різних національних політичних практик очевидна, по-перше, для реального політичного життя, тому що вдалі й ефективні політичні курси, що проводяться окремими державами, можуть мати деякі універсальні риси, які можуть бути частково використані в інших національних системах у подібних ситуаціях (особливо в умовах криз). По-друге, для запобігання помилок, які роблять систему нестабільною, нелегітимною для суспільства, вразливою перед внутрішніми та зовнішніми загрозами. По-третє, це дозволить розширити уявлення про розмаїття й численність стратегій запозичення західних моделей держави та публічної політики.

УДК 327+321.02(73)

НЕЛІБЕРАЛЬНИЙ СВІТОВИЙ ПОРЯДОК ТА ВРАЗЛИВІСТЬ ПОЗИЦІЇ «КОЛЕКТИВНОГО ЗАХОДУ»

І. Ю. Чарських

З початку XXI ст., а особливо останнім десятиліттям, глобальний ландшафт суттєвим чином змінюється. Обриси того, куди йде світ, загалом відомі. Відбувається ерозія традиційної (усталеної) політичної системи західних держав. Нова «третя сила» посилюється скрізь. До того ж, на нашому континенті в Європі регіонів (ліберальна концепція) намагається брати реванш Європа націй-держав (консервативна концепція). Відбувається бунт більшості проти диктату політично активних меншин, але «deep state» просто так свою владу лідерам консервативного повороту реднеків не віддає. В політичних фігурах, подібних до Трампа, чи Зеленського, мовчазна більшість хоче бачити втілення своїх сподівань. Характерною особливістю сучасної міжнародної ситуації є відсутність довіри.